

СВЕТИ БЕРНАР ИЗ ТИРОНА И ЊЕГОВА РЕФОРМИСАНА БЕНЕДИКТИНСКА ЗАЈЕДНИЦА — КРАТАК ОСВРТ —

Мирослав М. Поповић*
Библиотека
Одељења за историју
Филозофски факултет,
Универзитет у Београду

Апстракт: Рад који је пред нама представља покушај да се прикаже делатности Светиој Бернара из Тирона, бенедиктинској реформатора из 11. и са почетка 12. века, ше оснивача оцаиције у Тирону, која се истициала враћањем строжијем бенедиктинском начину живота и имала мрежу својих манастира. Својим животом и каријером оцаица и пустињака давао је пример и окуљао људе око себе, ше на тај начин утицао на трансформацију верској живота тога времена, пре свега у Француској и Енглеској.

Кључне речи: Бернар из Тирона, оцаиција у Тирону, Правило св. Бенедикта, бенедиктинци

1. Увод

Циљ рада који је пред нама јесте да се истражи и анализира живот Бернара из Тирона, бенедиктинског редорматора из 11. и са почетка 12. века. Биће представљен његов животни пут, анализирани извори који сведоче о његовој каријери, пре свега, *Црквена историја* Ордерика Виталиса (Chibnall 1968–1980) и *Живот Бернара* Жофроа Дебелог¹

* miroslav.popovic@f.bg.ac.rs.

¹ Монах из Тирона, из 12. века, коме је Жофроа II из Левеса, бискуп Шартра, дао задатак да припреми Житије Бернара из Тирона за његову канонизацију.

(Grossus 2009), уз акценат на њиховим разликама и изворима које су и сами црпели, те разлозима који су их водили при писању њихових дела. Биће анализирани биографске чињенице, које су проистекле из наративних и других извора, њихова вероватноћа и валидност. Даћемо и одломке из дела Жофрое Дебелог, који сведоче на који начин и којим топосима је хагиографски представљен лик Бернара из Тирона. Такође, биће анализирани ставови старије и новије историографије о Бернару из Тирона, као и развој његове реформисане заједнице, пре свега у Француској и Енглеској.

2. Живот Бернара из Тирона и развој његове заједнице

Бенедиктински реформатор Бернар из Тирона рођен је око 1046. године у Абевилу у Француској, а умро 14. или 25. априла 1117. г. До своје двадесете године учио је граматику и дијалектику, а у том узрасту приступио је бенедиктинској опатији Светог Кипријана у Поатјеу, да би прешао у Сен Савен на Гартемпу, чији је приор био 20 година. После смрти једног од опата, Бернар је напустио опатију да би избегао да га наследи и постао пустињак. Око 1100. године постао је опат Св. Кипријана, да би, пошто се, попут Роберта од Арбрисела (око 1045–1116),² сукобио са клинијевским³ претензијама на опатију, поново повукао у шуму. Пошто је приморан да се врати као опат, отпутовао је у Рим и по повратку реформисао је лабаву дисциплину своје опатије уз дозволу папе Паскала II (1099–1118). Бискуп Иво од Шартра и краљ Луј VI (1108–1137) помогли су му да 1114. године оснује опатију Тирон у Француској, под пуним називом Свето Тројство Тиронско, која је веома напредовала, са 500 монаха. У Француској и разним другим крајевима постојали су захтеви да се живи према строгом бенедиктинском *Правилу*. Нова конгрегација је убрзо имала 10 опатија и 40 приорија само у Француској (Brouette 2003, 316).

Постоје сличности у оквиру групе лутајућих проповедника из времена у којем су живели Роберт од Арбрисела и Бернар из Тирона, који доносе новости у народној побожности. Запањујућа је њихова љубав према сиромаштву, Роберт се на проповедничким путовањима појављивао у ритамима, скоро на граници пристojности, са брадом и у сивом огртачу, ходајући босоног, слично као и Бернар од Тирона.

² Лутајући проповедник и оснивач Опатије у Фонтевроу.

³ О клинијевском реду в. Поповић 2017, 18–20.

Постојале су и разлике, Роберт од Арбрисела имао је посебан позив за верску бригу о женама и био оптужен од противника за непотребно интимизирање. Бернар је стално плакао кроз читаву мису у својим контемплацијама о Христовим патњама. Сиромаштво и проповедање били су блиско повезани, потпуна зависност проповедника од спонтаних давања његових слушаца била је гаранција проповедничке независности и искрености. Проповедници су брзо привлачили следбенике, било да је пустињак који се повукао у шуму после неког времена привукао неке посетиоце који су дошли да траже његов савет и благослов, било да су настајале мешане групе мушкараца и жена који су били везани за проповедника док су путовали. Сва оснивања манастира од стране лутајућих проповедника овог доба пратили су посебна брига за сиромаштво и одбијање одређених врста својине, а све је то допринело разноврсности верског живота у првој половини 12. века. Апостолски живот, интерпретиран на начин лутајућих проповедника у сиромаштву, није се могао остварити у оквиру ових манастира (Lambert 1992, 40–42). Пошто је упознао Бернара из Тирона и Виталиса из Савињија (око 1060–1122),⁴ Роберт од Арбрисела привукао је следбенике и са њима организовао заједницу регуларних каноника (Поповић 2019, 76).

Описи ране историје заједнице у Тирону се разликују; док Ордерик Виталис (1075–око 1142), пишући средином 1130-тих, износи да је Бернар основао заједницу заслугом Ивоа од Шартра, Жофроя Дебели у *Живојш Бернара*⁵, насталом у самом Тирону неколико година касније, потпунију улогу у раном развоју заједнице приписује грофу Ротруу Великому (1099–1144). Повезаност Ротруа са опатијом у Тирону требало је да повећа престиж његове династије и ојача њену моћ. Постојала је жива дебата о композицији *Живојша Бернара* од Жофрое Дебелог. Модерни приређивачи га чврсто смештају у контекст хагиографије, док немачки научник Јохан фон Валтер, пишући почетком 20. века, сматра да је Жофроя компиловао *Живојш* од два ранија извора, од којих је један вероватно био доступан Ордерику, док је други био каснији опис који је садржао материјал повезан са породицом Ротру. Овај потоњи извор оставља могућност да је заједница из Тирона добила земљу од Ротруа и да је *Живојш* свеца написан за или чак на захтев породице Ротру. Према неким ауторима, Бернар је, пошто није успео на папском двору у расправи са Клинијем, провео неко време путујући и на крају доспео у Шартр и привукао пажњу биску-

---

⁴ Канонизовани оснивач Опатије и Конгрегације Савињија (1112).

⁵ Модерно издање на енглеском језику Grossus 2009.

па Ивоа, који му је дозволио да се насели у дијецези Тирона. Гроф Ротру, одушевљен дисциплином заједнице и њеним економским успехом, у почетку је понудио Бернару бољи смештај у Арсију, али је повукао своју понуду на мајчин савет. Гроф је, затим, понудио заштиту Бернару у замену за Бернарово признање да је земља на којој је смештена заједница добијена од Ротруа, а Ротру је допунио понуду додатним завештањима. Пошто је прихваћен као патрон и склопљен је савез, Ротру је пришао бискупу Ивоу, уз молбу да посвети гробље у Тирону и Иво се сложио да не буде световних пореза на имање Тирона (Thompson 2002, 56–58).

Према Рут Харвуд Клајн, Жофроа II из Левеса, бискуп Шартра, наредио је Жофрои Дебелом, монаху из Тирона, да припреми житије Бернара из Тирона за његову канонизацију. Бискуп Жофроа срео је Бернара из Тирона 1114, а други живи сведок Бернарвог живота и дела био је Жофроин опат, Виљем из Поатјеа, који је сам постао монах под Бернаром. Жофроин задатак био је да представи Бернара као кандидата вредног светости, динамичног и харизматичног верског вођу, који је имао „прошарану“ монашку каријеру, контроверзу и са Папством и са Клинијем, те врло мало чуда која су му приписана. Жофроа је писао под притиском папске визитације и морао је да брзо дела. Компиловао је постојећа сведочанства очевидаца, разговарао је са онима који су знали свеца или су лично присуствовали његовом деловању. Такође, Жофроа се ослањао на писане изворе, историјске и верске текстове. Засновао је опис одбране слободе опатије Светог Кипријана пред Куријом у Риму на опису истог догађаја норманског хроничара Ордерика Виталиса. Посудио је од Игоа од Флавињија (рођен око 1064), бенедиктинског монаха и историчара, опис екскомуникације краља Француске на Концилу у Поатјеу новембра 1100. године. Сличне позајмице узео је од Вилијема од Малмесберија (1095–око 1143) и дела Светог Јеронима (347–419/420) (*Epistola 108 Ad Eustochium*) (Harwood Cline 2010, 125–146).

Не може се много засигурно знати о Бернаровој каријери пре Тирона. Бернар се повезује са Светим Кипријаном и Сен Савеном, али независно сведочанство постоји само за смештање Бернара у опатију Светог Кипријана. Бернар је кратко држао положај опата Светог Кипријана, постоји неколико описа Концила у Поатјеу од стране хроничара и у *Живошу* свеца, на којем су Бернар и Роберт од Арбрисела учинили драматичну интервенцију. Бернар је наследио опата Региналда 1100. године. Три акта картуларијума сведоче о Бернаровој делатности као опата, како прима новог монаха у заједницу, прихвата даровање у њено име и уступа имовину наследнику станара. Пре-

лазак на правило новог опата Светог Кипријана није прошао лако, пошто је постојао изазов од стране клинијеваца, који су постали све утицајнији у Поатјеу крајем 11. века. Природа клинијевских захтева није сигурна, можда су очекивали да преузму Свети Кипријан после смрти опата Региналда и да поставе свог наследника. Бернар се уплео у много ширу борбу у црквеној заједници у Поатјеу. Последице по Бернара биле су тешке, упркос личним молбама, изнетим у Клинију и у Риму, није успео да задржи своју позицију на челу своје заједнице, те се повукао у дивљину (Thompson 2014, 100–103).

Бернар је можда одабрао да дође у дијецезу Шартра због повезаности са култом Дјевице Марије. Интересовање за Дјевицу Марију био је одраз стављања тежишта на Христа-човека и што је Она прихваћена као заштитник других реформисаних монашких група, попут цистерцита. Бернарова заједница била је пустињачка, што је јасно из акта бискупа Ивоа који се тиче гробља у Тирону, који описује како су монаси одабрали да живе пустињачки живот. Ипак, њихова интерпретација пустињачког живота није могла строго да прати дефиницију пустињака или анахорете, која је дата у *Правилу* Св. Бенедикта. Пустињачки живот који су практиковали Бернарови следбеници подразумевао је високе стандарде аскетизма повезаног са усамљеношћу, али прилагођене заједничком животу. Опатија је основана у шумама и требало је да представља дивљину у којој монах тежи да превазиђе своја искушења и искушења света (Thompson 2014, 103, 107–108). Основавши реформисану конгрегацију у шуми Тирона у Пикардији, Бернар је највише полагао на значај Божијег позива и на ручни рад, окупљајући многе занатлије и уметнике из различитих бранши, од којих је сваки био задужен за свој посебан посао, те је у овој монашкој заједници владао првобитни дух Св. Бенедикта, који је велика већина бенедиктинаца давно напустила. Свети Бернар је умро после три године свога рада, али његова заједница је расла док није окупила око 100 манастира. Монаси из Тирона се после неколико генерација нису разликовали од осталих бенедиктинаца (Coulton 1967, 105).

Описујући врлине Бернара из Тирона, Жофроа Дебели наводи:

„Из овог разлога он је унижавао себе, толико да онај који га никада није упознао и пожелео је да га види због његове славе, никада не би поверовао да је видео њега, већ најнижег од његових ученика. Када је био окружен групама монаха увек је био најмање упадљив по облачењу, говору, гесту и ходу... Био је слободан да шири гостољубивост и милосрђе. Сваки дан је примао 60 или

100 клерика за свој сто, којима је делио великодушно, осим онога што је добродушно давао ходочасницима и другим сиромасима који су се ту нашли. Треба ли да спомињем његову љубазност и крајњу мирноћу ума према свима, чак и према онима за које је видео да су вечите пропалице? Пошто је знао да је имао власт над манама, не над људима, највише је мислио о ономе што је било корисно другима а не њему.“

„Био је толико учвршћен у врлини понизности да је имао обичај да проповеда да је то била једина божанска заповест свим сакупљеним под ведрим небом.“

„На крају, Бернар је поставио управнике за спољну администрацију, посвећивао сталну пажњу контемплацији, молитви, тишини и верском поштовању, и у великој чистоти живота управљао је манастиром који му је поверен, мудро, према *Правилу* (Св. Бенедикта — примедба М. П.)“ (Grossus 2009, 53, 55).

Четири верска реда били су носиоци нових трендова и верских емоција, пре свега тежњом да се врате првобитним монашким начинима живота, било еремитском начину пустињских отаца, било строжијој интерпретацији Бенедиктовог *Правила*, те позивом на апостолско сиромаштво. То су били редови Тирона, Савињија, цистерцити и картузијанци, који су, мање или више, трансформисали монашки живот у Британији. Роберт Фицмартин се око 1113–1115. године обратио Бернару из Тирона и добио од њега групу од дванаест монаха под опатом Фулчардом, населили су се у западном Велсу, близу Кардигана и за себе изградиле опатију познату као Св. Догмаел. Поред овог, постајала су још два огранка Тирона, Калдеј и Пил, основана касније, укупно три у Енглеској и Велсу. Педесет година касније, Св. Догмаел имао је блиске везе са суседним цистерцитима. Ерл Дејвид, каснији краљ Шкотске, довео је групу монаха из Тирона да се населе у Селкирку и формирају његову прву монашку задужбину у Шкотској, а њихов број се повећао личном Дејвидовом посетом Тирону 1116. године. Виталис из Мартена успоставио је око 1089. г. испосницу у шуми Савињија у Нормандији. Придружили су му се ученици и саставио им је једноставно *Правило* засновано на Бенедиктовом. Заједница је добила статус опатије између 1112. и 1115. г. И Тирон и Савињи су креирали начин живота заснован на *Правилу* Светог Бенедикта, али који је такође имао инкорпориран еремитски елемент.

Заједничко им је било и што су биле заједнице које су се окупиле око истакнутог појединца (Burton 1994, 63–64, 66–67; Knowles 1963, 227; Barrow 2004, 593).

Бернарови монаси поштовали су строго Бенедиктинско правило, избегавали материјално богатство, живели у великом сиромаштву, издржавали се земљорадњом, стављајући тежиште на занатски рад. Певање је било потчињено медитацији. За Бернара се говорило да је имао 500 следбеника, од којих је 300 било у Тирону, а 200 подељено у групе до дванаесторице у једној ћелији, којих је било 100. После Бернарове смрти 1117, наследници су постепено напуштали његове идеале и нагињали клинијевском начину живота. Између 1114. и 1191. Тирон је основао девет опатија у Француској, пет у Шкотској и скоро 100 приорија, формирајући Конгрегацију Тирона, која је одржавала годишње скупштине. Тирон су спалили Енглези 1428. и протестанти 1562. године. Пошто је пролазио кроз период опадања, 1629. године Тирон је присаједињен мауристима, заједници француских бенедиктинаца основаних 1621. и познатих по високом степену школовања. Тирон је имао колеџ са 150 студената. Опатија је укинута за време Француске револуције, 1790. г, а данас је сачувана опатијска црква и пар зграда (Laporte 2003, 88–89; Constable 2004, 357).

Према Кетлин Томпсон, опат Бернар је био један од многих светих људи и народних верских вођа који су били предмет обожавања на прелазу 11. у 12. век, а његов значај је превазилазио локални. Бернарова насеобина није пратила исти пут развоја као друге мале пустињачке заједнице које су нестале или биле апсорбоване у веће монашке конгрегације. Тирон ће постати глава асоцијације манастира и Бернар као оснивач биће поштован у списима о његовом животу и делу. Његов успех у Тирону је широко признат и монашка заједница коју је основао била је веома тражена и после, те је, макар за једну генерацију, била призната као један од најенергичнијих представника монашког живота (Thompson 2014, 122).

3. Закључак

На основу претходно наведеног, уз анализу наративних и других историјских извора и релевантне старије и новије литературе, резултат овог рада је да је нашој научној и читалачкој публици представљен лик Бернара из Тирона, бенедиктинског реформатора, једног од харизматичних верских вођа свога времена, који је оставио трага

међу савременицима, а подвижништво његове заједнице било узор и инспирација многим дужи временски период после његове смрти, док се заједница није утопила у касније бенедиктинске форме монашког живота. Бернар из Тирона је до сада био непознат или слабо обрађен у нашој богословско-историјској литератури и требало би га посматрати као значајну личност Римокатоличке Цркве, на коју је бачено додатно светло, и може послужити нашим богословима у студијама и проучавањима историје Западне Цркве и компаративног богословља.

* * *

Библиографија:

- Barrow, Geoffrey. 2004. „Scotland, Wales and Ireland in the Twelfth Century“. In *The New Cambridge Medieval History 4/2*, ed. David Luscombe, Jonathan Riley-Smith, c. 1024–c.1198. Cambridge: Cambridge University Press, 581–610.
- Brouette, Émile. 2003. „Bernard of Tiron, St.“. In *New Catholic Encyclopedia* 2, Second Edition, Baa-Cam. Washington D. C: Thomson & Gale, 316.
- Burton, Janet. 1994. *Monastic and Religious Orders in Britain 1000–1300*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Chibnall, Marjorie (ed. and trans.). 1968–1980. *The Ecclesiastical History of Orderic Vitalis*. 6 volumes. Oxford Medieval Texts. Oxford: Clarendon.
- Constable, Giles. 2004. „Religious Communities, 1024–1215“. In *The New Cambridge Medieval History 4/1*, ed. David Luscombe, Jonathan Riley-Smith, c. 1024–c.1198. Cambridge: Cambridge University Press, 335–367.
- Coulton, George Gordon (ed.). 1967. *Life in the Middle Ages: selected, translated, and annotated by G. G. Coulton, III and IV, Men and Manners, Monks, Friars and Nuns*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Grossus, Geoffrey. 2009. *The Life of Blessed Bernard of Tiron*: translated with an introduction and notes by Ruth Harwood Cline. Washington D. C: The Catholic University of America Press.
- Harwood, Cline Ruth. 2010. „*Mutatis Mutandis*: Literary Borrowing from Jerome’s Letter to Eustochium and Others in the *Life of Blessed Bernard of Tiron* by Geoffrey Grosssus“, *Haskins Society Journal* 21, *Studies in Medieval History*, edited by William North: 125–146.
- Knowles, David. 1963. *The Monastic Order in England: A History of its Development from the Times of St Dunstan to the Fourth Lateran Council 949–1216*: Second Edition. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lambert, Michael. 1992. *Medieval Heresy: Popular Movements from the Gregorian Reform to the Reformation*, Second Edition. Oxford, Cambridge USA: Blackwell.
- Laporte, Jean. 2003. „Tiron, Abbey of“. In *New Catholic Encyclopedia* 14. Second Edition, Baa-Cam. Washington D. C: Thomson & Gale, 88–89.
- Thompson, Kathleen. 2014. *The Monks of Tiron: A Monastic Community and Religious Reform in the Twelfth Century*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Thompson, Kathleen. 2002. *Power and Border Lordship in Medieval France: The County of the Perche 1000–1225*. Woodbridge, Rochester: The Royal Historical Society, The Boydell Press.
- Поповић, Мирослав М. 2017. *Шести уједника Римокатоличке цркве (XII–XVI век)*. Београд: Утопија.
- Поповић, Мирослав М. 2019. „Дух њоноса је лош, али лажна њонизносћ је њора. Дух разметљиве охолосћи је лош, али лажна светјосћи је њора: Роберт од Арбрисела и Ред у Фонтевроу“, *Теолошки њојлеги* 1 (мај): 75–82.

Примљено: 14. 11. 2019.
Исправљено: 5. 5. 2020.
Одобрено: 5. 5. 2020.

ST. BERNARD OF TIRON AND HIS REFORMED BENEDICTINE COMMUNITY – A SHORT REVIEW

Miroslav M. Popović

*Faculty of Philosophy – University of Belgrade,
Department for History Library*

Summary: *Abbot Bernard of Tiron (c. 1046–1117) was one of the many Catholic Church people and religious leaders who had many followers at the turn of the 11th to 12th centuries, and his importance went beyond the local. Bernard's settlement did not develop in the same way as other small hermit communities that disappeared or were gathered by the larger monastic congregations. Tiron will become the head of the association of the monasteries and Bernard as founder will be honored in the writings of his life and work. His success in Tiron was widely recognized and the monastic community he founded attracted attention after he died and, for some period of time, was recognized as one of the most important representatives of monastic life.*

The present article is an attempt to show the activities of St. Bernard of Tyrone, a Benedictine reformer from the 11th and early 12th centuries, and the founder of the abbey in Tyrone, which stood out by returning to a stricter Benedictine way of life and had a network of monasteries. With his life and career as an abbot and hermit, he set an example and gathered people around him, and in that way influenced the transformation of the religious life of that time, primarily in France and England.

Key words: *Bernard of Tiron, Abbey of Tiron, The Rule of St. Benedict, Benedictines.*